

20 лістапада – 60 год з дня нараджэння Я.І. Янішчыц (1948–1988), паэтэсы

Каштоўным набыткам беларускай паэзіі другой паловы ХХ ст. стала творчасць паэтэсы Я. Янішчыц. Нарадзілася Яўгенія Іосіфаўна ў в. Рудка Пінскага раёна Брэсцкай вобласці ў сялянскай сям'і. Атрымала педагогічную адукацыю: скончыла аддзяленне беларускай мовы і літаратуры БДУ. Працавала загадчыцай бібліятэکі ЦК ЛКСМБ. Некаторы час жыла ў Чэхаславакіі, пасля вярнулася на Радзіму, займалася творчай працай. З 1976 г. Я. Янішчыц была літкансультантам “Сельскай газеты”, а з 1983 г. загадвала аддзелам паэзіі часопіса “Маладосьць”. Займалася яна і грамадской дзеянасцю, удзельнічала ў якасці дэлегата ў работе XXXVI сесіі Генеральнай асамблéі ААН (1981).

Друкавацца Я. Янішчыц пачала ў пінскай раённай газеце яшчэ вучаніцай Парэцкай сярэдняй школы. Свае вершы будучая паэтэса падпісвала псеўданімамі Ж. Заметкіна, Е. Іосіфава. Першыя пробы яе паэтычнага пяра заўважылі і ацанілі ў сярэдзіне 60-х гадоў крытыкі і чытачы. “Яўгенія Янішчыц, – зазначаў Дз. Бугаёў, – увайшла ў беларускую паэзію так, як гаспадыня ўваходзіць ва ўласны, добра абжыты дом, – свабодна, нязмушана і натуральна”. Падчас скан-

* Бугаёў, Дз. Служэнне Беларусі: проблем. арт., літ. партр., эсэ, успаміны / Дэмітрый Бугаёў. Мінск. 2003. С. 302.

чэння школы і паступлення на вучобу ва універсітэт яна мела ўжо публікацыі ў рэспубліканскіх перыядычных выданнях.

Першы зборнік вершаў маладой паэтэсы “Снежныя грамніцы” (1970) выйшаў, калі яна вучылася на пятym курсе БДУ. Кніга была вельмі добра ўсімі прынята, пра Я. Янішчыц многа і ўхвальна пісалася. У. Гніламёдаў адзначаў, што кніга здзівіла яго “натуральнасцю, маладосцю, а галоўнае – непрыдуманасцю пачуццяў. У ёй неяк лёгка, прыгожа і тонка адбіўся юнацкі свет паэтэсы – уражанні, хваляванні, мроі”**. Многія вобразы “Снежных грамніц” сапраўды неслі ў сабе першародную свежасць юнацкага захаплення жыццём, улюбёнасць у родны край і яго людзей, адкрыласць перад светам надзеяй і спадзяванняў. Зборнік пачынаецца вершам, напоўненым фарбамі, радаснымі, мажорнымі акордамі, у ім пераважаюць сіні і зялёны колеры:

Люблю, калі сыдуць марозы:
Бясконцы раздольны прастор –
Зялёная радасць бярозак
І сіняя радасць азёр.
Я сіньюю радасць вітаю,
Гукаю зялёную ў сны...
І слова з душы вылятаюць,
Як ластаўкі з гнёздаў вясны.

“Люблю, калі сыдуць марозы”

Вобраз самой паэтэсы або яе лірычнай герайні атаясамліваўся з вобразам птушкі, ластаўкі ці сініцы, што імкліва выпырхвае з роднага гнязда ў шырокі прастор. “Я птушкаю вылятаю за сяло...”, – піша яна пра сваю імклівую “лёткасць”, скіраванаасць у палёт у адным з вершаў зборніка.

Імя паэтэсы хутка атрымала пэўную вядомасць, а яе творы друкаваліся не толькі ў беларускіх газетах, часопісах і калектыўных зборніках, але і на Украіне, у Расіі, у такіх цэнтральных выданнях, як “Молодая гвардия”, “Дружба народов”, “Літературная газета”, “Правда”, перакладаліся за мяжой.

Наступны зборнік “Дзень вечаровы” пабачыў свет у 1974 г., а ў 1978 г. быў адзначаны прэміяй Ленінскага камсамола Беларусі. У кнізе пашыраюца даляг-ляды, узбагачаецца вопыт, раскрываюцца новыя якасці лірычнага характару. Вобразы роднага краю дапаўняюцца новымі рэаліямі: да асэнсавання Радзімы, палескіх краявідаў, сустрэч з дарагімі людзьмі дадаецца пачуццё мачярынства:

Вось яны: пушча і поле
У грозных паданнях сівых.
Тут не гублялі ніколі
Коннікі коней сваіх.
Край мой, загадкова-сіні,
Сіняя стынь на траве...
... Яснымі вочкамі сына
У свет аблачынка пльве.
“Колькі па свеце сходзілі...”

** Цыт. па: Гараднішкі, Я. Палёт непрырученай птушкі / Яўген Гарадніцкі // Полімя. 2005. № 10. С. 156.

Этапным, паваротным прызналі крытыкі трэці зборнік вершаў Я. Янішчыц “Ясельда” (1978), дзе больш прыметна ўзмацняеца ўвага да складанасцей жыцця, ускладняеца светабачанне паэтэсы. Асаблівай праніzlівасцю вызначаеца ў кнізе лірыка кахання. Па-ранейшаму пяшчотная і надзвычай тонкая ў перадачы інтymнага пачуцця ва ўсёй яго супярэчлівасці і жывой рухомасці, любоўная лірыка нясе ў сабе больш, чым раней, гаркоты. Нярэдкія тут матывы болю, пакут, расчаравання ў каханні:

Я не кінуся шчасця шукаць,
На самоце галубіць патоля.
Буду мудра і светла маўчаць,
Як бярозка між чыстага поля.

“Я дыханнем цябе абаўю...”

Свайго сталага майстэрства Я. Янішчыц дасягнула ў кнігах “На беразе пляча” (1980), “Пара любові і жалю” (1983; Дзяржаўная прэмія Беларусі імя Я. Купалы, 1986), “Каліна зімы” (1987). Мысленне паэтэсы вызначаеца філасофскім раздумам над часам і просторай, імгненнем і вечнасцю, жыццём і смерцю. Стан яе душы выяўляеца праз узаемазалежнасць такіх эмацыянальных катэгорый, як любоў і боль, шчасце і адчай, радасць і журба, свято і цемра. У многіх вершах робіцца акцэнт на няроўную і не надта ласкавую жаночую долю і шчасце, аналізуеца жыццёвы шлях.

У апошній прыжыццёвой кнізе паэтэсы “У шуме жытняга святла” (1988) сабрана лепшае з напісанага за дваццаць гадоў літаратурнай працы. Звярталася Я. Янішчыц і да прозы, напісала некалькі апавяданняў, рэалістычных па сваёй фактуры і праудзівых па сутнасці (“Кошык бульбы”, “Сардэчнасць”, “А я ўсіх шкадую” і інш.). Плённа працавала паэтэса ў галіне мастацкага перакладу, узнаўляючы па-беларуску вершы рускіх і ўкраінскіх паэтав. Змяшчаліся ў друкаваных выданнях яе артыкулы пра паэзію, змястоўныя рэцензіі на паэтычныя кнігі, водгукі з падрабязным аналізам твораў.

Пасля гэтай кнігі творы Я. Янішчыц пачалі прыходзіць да чытача ў выглядзе паэтычнай спадчыны. У 2000 г. выйшла кніга “Выбранае”, а ў 2008 г. – “Пачынаеца ўсё з любві...”, куды ўвайшло лепшае з напісанага паэтэсай.

Творы Я. Янішчыц

Пачынаеца ўсё з любві... : вершы, паэмы / Яўгенія Янішчыц ; [уклад. В. Шніпа]. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2008. – 335 с., 1 л. партр. – (Беларуская паэзія XX стагоддзя).

Выбранае / Яўгенія Янішчыц ; [уклад. А. Канапелькі, В. Коўтун ; прадм. Дз. Бугаёва]. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2000. – 351 с., [4] л. фат., 1 л. партр.

Выбранае : [для ст. шк. узросту] / Яўгенія Янішчыц ; [прадм. М.І. Панковай ; маст. М.Э. Трухановіч]. – Мінск : Вышэйшая школа, 1998. – 271 с., 1 л. партр. : іл. – (Школьная бібліятэка).

Аб жыцці і творчасці пазэсы

- Янішчыц Яўгенія Іосіфаўна** // Беларус. энцыкл. : у 18 т. Мінск, 2004. Т. 18, кн. 1. С. 271.
- Янішчыц Яўгенія Іосіфаўна** // Беларускі фальклор : энцыклапедыя : у 2 т. Мінск, 2006. Т. 2. С. 819.
- Янішчыц Яўгенія** // Беларускія пісьменнікі : біябліягр. слоўн. : у 6 т. / пад рэд. А.В. Мальдзіса. Мінск, 1995. Т. 6. С. 492–497.
- Яўгенія Янішчыц** // Беларускія пісьменнікі (1917–1990) : давед. / [склад. А.К. Гардзіцкі]. Мінск, 1994. С. 634.
- Калядка, С.У.** Непрырученая птушка Палесся : творчая індывідуальнасць Я. Янішчыц / С.У. Калядка ; НАН Беларусі, Ін-т літ. імя Я. Купалы ; [навук. рэд. У.В. Гніламёдаў]. – Мінск : Беларуская навука, 2007. – 216 с., [6] л. фат., 1 л. партр.
- Гарэлік, Л.М.** Яўгенія Янішчыц, 1948–1988 / Гарэлік Л.М. // Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя : у 4 т. / НАН Беларусі, Аддз-не гуманіт. навук і мастацтваў, Ін-т літ. імя Я. Купалы ; [рэдкал.: У.В. Гніламёдаў і інш. ; навук. рэд.: У.В. Гніламёдаў, С.С. Лаўшук]. Мінск, 2003. Т. 4, кн. 2. С. 625–648.
- Бугаёў, Дз.Я.** Летуценніца на скразняках эпохі : (Яўгенія Янішчыц) / Дзмітрый Бугаёў // Служэнне Беларусі : праблем. арт., літ. партр., эсэ, успаміны / Дзмітрый Бугаёў. Мінск, 2003. С. 302–325.
- Мяснікоў, А.Ф.** Яўгенія Янішчыц (1948–1988) : “Любоў мая, ты песня, і маркота...” / Анатоль Мяснікоў // Сто асоб беларускай гісторыі : гіст. партр. / Анатоль Мяснікоў. Мінск, 2008. С. 328–331.
- Курков, И.Н.** Неприрученная птица / Ілья Курков // Брестчина : легенды, событія, люди / Ілья Курков. Минск, 2005. С. 78–79.
- Гарадніцкі, Я.** Палёт непрырученай птушкі / Яўген Гарадніцкі // Полымя. 2005. № 10. С. 156–165.
- Горелик, Л.** “... И в вольном слове воскресать”: штрихи к лит. портр. Е. Янишиц / Любовь Горелик // Нёман. 2005. № 3. С. 178–186.
- Падліпская, З.** “Каб застацца ў нязменнай любові – табе!”: духоўны свет лірыч. герайні Я. Янішчыц / Зоя Падліпская // Родчае слова. 2003. № 7. С. 7–11.
- Яфімава, М.** Будзе вечна блізкім рэхам звінець твой голас малады! / Маргарыта Яфімава // Бібліятэка прapanue. 2003. № 6. С. 14–17.
- Нуждзіна, Т.** Гарчынка песні недапетай : Еўдакія Лось – Яўгенія Янішчыц: трагедыя сэрцабіцця / Тамара Нуждзіна // Маладосць. 2007. № 7. С. 109–118.
- Аўсяяннікава, Т.** “Я пісала табе пісьмо...” / Тамара Аўсяяннікава // Полымя. 2007. № 12. С. 166–177.
- Бутэвіч, А.** Жыццё, знітаванае паэзіяй : колькі слоў пра Я. Янішчыц / Анатоль Бутэвіч // Роднае слова. 2006. № 6. С. 104–106.
- Бутэвіч, А.** Пачынаецца ўсё з любві / Анатоль Бутэвіч // Маладосць. 2003. № 11. С. 136–140.
- Коўтун, В.** Сад у суквецці слёз : слова пра Жэню Янішчыц / Валянціна Коўтун // Полымя. 2003. № 11. С. 201–207.